

الله اعلم

اعضای هیئت داوران، نسخه نهائی پایان نامه آقای/ خانم محمد رضا نیکوبخت، تحت عنوان: بررسی و نقد متون کتابهای درسی عربی دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی و تأثیر این متون در آموزش زبان عربی را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد تأیید می‌کند.

اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر عیسی متقی زاده	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر خلیل پروینی	دانشیار	
۳- استاد ممتحن	دکتر محمد زکریا	استادیار	
۴- استاد ممتحن	دکتر حسن ذوالفقاری	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر حسن ذوالفقاری	استادیار	

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می باشد ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجوی مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳ انتشار کتاب و یا نرم افزار و یا آثار ویژه (انری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب محمد رضا نیکویخت دانشجوی رشته زبان و ادبیات عربی ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۷ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی متعهد می شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله براساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا
تاریخ ۸۷/۷/۱۷

آئین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

طر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین خشی از فعالیت های علمی پژوهشی دانشگاه است. بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، انش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

اده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به دفتر "دفتر نشر نار علمی" دانشگاه اطلاع دهد.

اده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

کتاب حاضر، حاصل **پایان نامه کارشناسی ارشد** نگارنده در رشته **زبان و ادبیات عربی** است که در مال ۱۳۸۹ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی **دکتر متقی زاده**، مشاوره **دکتر علیل پروینی** از آن دفاع شده است.

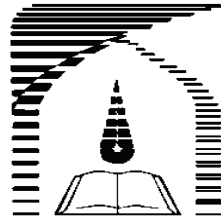
اده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر ویت چاپ) را به "دفتر نشر آثار علمی" دانشگاه اهداء کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز شر در معرض فروش قرار دهد.

اده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه ربیت مدرس، تادیه کند.

اده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت های بهای خسارت، دانشگاه مذکور ا از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند، به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای بروش، تامین نماید.

اده ۶: اینجانب محمد رضا نیکویخت دانشجوی رشته زبان و ادبیات عربی مقطع کارشناسی ارشد تعهد بوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی
تاریخ و امضا

دانشگاه تربیت مدرس

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد در رشته زبان و ادبیات عربی

بررسی و نقد متون کتابهای درسی عربی دوره متوسطه و پیش دانشگاهی

و تأثیر این متون در آموزش زبان عربی

محمد رضا نیکو بخت

استاد راهنما:

دکتر عیسی متقی زاده

استاد مشاور:

دکتر خلیل پروینی

پاییز ۱۳۸۹

برگی نه در خور تقدیم

به همسرم بهترین همراه و یاورم

و به فرزندانم مهدی و مبین، میوه های باغ

زندگیم.

قدردانی و سپاس

خدای را سپاس می‌گویم که به من توفیق داد، تحصیلاتم را در این مقطع به پایان برسانم. در این راه، ارشاد و دستگیری استادان و اندیشمندان، چراغ راهم بود که بر خود فرض می‌دانم از همه آنها قدردانی کنم.

نخست از استاد فرزانه و محقق ژرف اندیش، جناب آقای دکتر متقی‌زاده سپاسگزارم که نه تنها در راهنمایی این پایان‌نامه؛ بلکه در طول این دوره همواره مدیون ارشاد و راهنمایی‌های آن بزرگوار هستم.

استادم جناب آقای دکتر پروینی، استاد مشاور این پایان‌نامه علاوه بر اینکه در کلاس درس از محضرشان بهره‌ها بردم در طول نوشتن این پایان‌نامه نیز گاه و بیگاه اوقات گهربارشان را در اختیار من قرار دادند و راهنمایی‌های ارزنده فرمودند، از ایشان بی‌نهایت سپاسگزارم.

از استاد فاضلم سرکار خانم دکتر روشنفکر نیز که در طول این دوره از محضر درسشان خوشه‌ها چیدم، قدردانی می‌کنم.

از استادان فاضل آقایان دکتر حسن ذوالفقاری و دکتر فکری که قبول زحمت فرمودند و با دقت‌نظر خود نکات ارزنده‌ای در هر چه بهتر شدن این پایان‌نامه گوشزد کردند، سپاسگزاری می‌کنم.

در پایان از همه دوستان، همکلاسی‌ها و آنانی که در طول این دوره به دلیل مشغله‌های اینجانب در آموزش و پرورش، مرا یاری کردند، مخصوصاً دوست عزیزم آقای دانش محمدی قدردانی می‌کنم.

از خداوند متعال برای همه آن بزرگواران آرزوی طول عمر با صحت و سلامت دارم.

محمد رضا نیکوبخت

هفدهم مهرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه.

چکیده

هدف و غایت آموزش عربی در برنامه رسمی درسی در نظام آموزش و پرورش، بالابردن قدرت متن‌خوانی و متن‌فهمی است و البته منظور از متن نیز متون اسلامی و یا هرمتنی است که ما را در فهم متون اسلامی توانا گرداند. براین اساس، کتاب‌های درسی عربی در مقطع راهنمایی و متوسطه به رشته تحریر درآمده و متن‌های زیادی در این کتابها برای بالابردن قدرت درک و فهم دانش‌آموزان طراحی شده است. از مهمترین معیارهایی که این متون بر اساس آن طراحی شده‌اند در بر داشتن لغات، اصطلاحات، مفاهیم و موضوعات دینی است. از آنجا که متون در کتابهای درسی عربی نقش کلیدی در آموزش زبان عربی به دانش‌آموزان را دارند، اجرای پژوهشهایی در دو حوزه تألیف و نگارش این متون و تدریس آنها ضروری به نظر می‌رسد.

این تحقیق می‌کوشد تا با بررسی و نقد جایگاه متون به‌کاررفته در کتب عربی دوره دبیرستان و پیش-دانشگاهی و به‌دست آوردن اطلاعات دقیق از دانش‌آموزان و دبیران عربی بازخورد این متون را درعلاقه-مندی یا عدم علاقه‌مندی دانش‌آموزان به درس عربی و میزان موفقیت این متون را درجهت رسیدن به اهداف مورد نظر تبیین نماید. این تحقیق شامل دو قسمت است. در قسمت اول محقق با روش توصیفی-تحلیلی، با استفاده از معیارهای انتخاب متن برای آموزش زبان دوم و معیارهای انتخاب متن در کتابهای درسی عربی به نقد و بررسی متون کتابهای درسی عربی پرداخته است. در قسمت دوم با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی، نظرات دبیران عربی و دانش‌آموزان مقطع پیش‌دانشگاهی در شهرستانهای دورود، بروجرد، ازنا و الیگودرز استان لرستان را در مورد میزان موفقیت این متون جویا شده است. از یافته‌های پژوهش حاضر این است که متون به‌کاررفته در کتابهای درسی عربی در دوره دبیرستان، مفاهیم اخلاقی و دینی را به صورت غیرمستقیم و در قالب داستان بیان کرده‌اند. معیار « روال آسان به سخت مطالب» در این متون تقریباً رعایت شده است، ولی معیارهای « جدول تکرار لغات»، « طرح سؤالهای مناسب برای بالابردن درک و فهم دانش‌آموزان» چندان در این متون رعایت نشده است.

کلمات کلیدی: آموزش زبان عربی، کتاب‌های درسی عربی، متون آموزشی.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
فصل اول: کلیات و مفاهیم.....	۱.....
۱-۱- مقدمه	۲.....
۲-۱- بیان مسأله	۵.....
۳-۱- اهداف پژوهش.....	۵.....
۴-۱- ضرورت تحقیق	۶.....
۵-۱- سوالات پژوهش	۶.....
۶-۱- فرضیه‌های پژوهش	۶.....
۷-۱- روش تحقیق	۷.....
۸-۱- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری پژوهش	۷.....
۹-۱- ابزار پژوهش	۸.....
۱۰-۱- اعتبار و روایی پرسشنامه.....	۹.....
1-11- روش تجزیه و تحلیل داده	۹.....
۱۲-۱- محدوده پژوهش	۹.....
۱۳-۱- پیشینه تحقیق	۱۰.....
۱۴-۱- تعاریف و مفاهیم.....	۱۱.....
۱-۱۴-۱- متن	۱۱.....
۲-۱۴-۱- کتابهای درسی در آموزش زبان دوم.....	۱۳.....
فصل دوم: چهارچوب نظری	۱۶.....
۱-۲- آموزش زبان خارجی	۱۷.....
۲-۲- مفهوم زبان دوم	۱۹.....
2-3- آموزش زبان عربی در ایران	۲۱.....
۱-۳-۲- فلسفه وجودی آموزش زبان عربی	۲۱.....
۲-۳-۲- زبان عربی به‌عنوان زبان خارجی.....	۲۲.....
۳-۳-۲- اهداف آموزش زبان عربی در نظام رسمی آموزشی ایران.....	۲۳.....
۱-۳-۳-۲- اهداف آموزش زبان عربی در مدارس.....	۲۴.....
۲-۳-۳-۲- اهداف آموزش زبان عربی در مدارس براساس حیطة شناختی.....	۲۴.....
۳-۳-۳-۲- اهداف آموزش زبان عربی در مدارس براساس حیطة عاطفی.....	۲۵.....
۴-۳-۳-۲- اهداف آموزش زبان عربی در مدارس بر اساس حیطة مهارتی	۲۵.....
۵-۳-۳-۲- فرآیند تولید کتابهای درسی	۲۶.....

۲۶.....	۲-۳-۳-۶- عناصر راهنمای برنامه درسی
۲۹.....	۲-۳-۴- اصول و معیارهای انتخاب متون آموزشی در کتابهای درسی عربی در مدارس
۳۰.....	۲-۳-۵- اصول و معیارهای نقد و بررسی متون کتابهای درسی عربی
۳۲.....	فصل سوم: نقد و بررسی متون کتابهای عربی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی
۳۳.....	۳-۱- نگاهی کلی به کتابهای درسی عربی در دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی
۳۶.....	۳-۲- نقد و بررسی متون کتاب عربی سال اول به‌عنوان درس عمومی کلیه رشته‌ها،
۳۶.....	۳-۲-۱- نگاهی کلی به کتاب
۳۸.....	۳-۲-۲- بررسی درس به درس کتاب
۳۸.....	درس اول «یا رب»
۳۹.....	درس دوم «زيارة الحبيب»
۴۱.....	درس سوم «التلميذ المثالي»
۴۲.....	درس چهارم «العبرة»
۴۳.....	درس پنجم «مشاهد من الحياة البسيطة»
۴۴.....	درس ششم: «التجربة»
۴۵.....	درس هفتم «الهجرة»
۴۶.....	درس هشتم: «توبة الثعلب»
۴۷.....	درس نهم «حُسن العاقبة»
۴۸.....	درس دهم «...فيه شفاء للناس»
۴۹.....	۳-۲-۳- خلاصه تحلیل و بررسی کتاب عربی سال اول دبیرستان
۵۰.....	۳-۳- نقد و بررسی متون کتاب عربی سال دوم رشته ادبیات و علوم انسانی،
۵۰.....	۳-۳-۱- نگاه کلی به کتاب
۵۲.....	۳-۳-۲- بررسی درس به درس کتاب
۵۲.....	درس اول: «رَبَّنَا»
۵۳.....	درس دوم: «أنتَ عطر الياسمين» و «دمعة الفرح»
۵۳.....	درس سوم: «لا فرق بين غني و فقير» و «الرجل المحسن»
۵۴.....	درس چهارم: «خير معين» و «معجزة الانبياء»
۵۵.....	درس پنجم: «يا الهی» و «الاديب الملتزم»
۵۶.....	درس ششم «الضيف» و «الحاكم الظالم والشيخ المجنون»:
۵۶.....	درس هفتم «إنَّ الله مع المؤمنين» و «طريق المودة»
۵۷.....	درس هشتم: «البوصيري» و «من هو أحقَّ بالجنة»
۵۸.....	درس نهم «تمارين عامه»
۵۸.....	درس دهم: «هل تعلم»
۵۹.....	درس یازدهم: «تضحیة الأم» و «اللسان»
۶۰.....	درس دوازدهم: «الوالی المتواضع» و «أهلُ مدین»

- درس سیزدهم: «الصديق الناصح» و «العامل» ۶۰
- درس چهاردهم: «مأرخصَ الجملَ لولا القطعة» و «الذكاء» ۶۱
- درس پانزدهم: «حديث المسجد» و «النعامة» ۶۲
- درس شانزدهم: «الشاعر الملتزم» و «جمال العلم والادب» ۶۲
- درس هفدهم: «المجموعة الشمسية» و «مكتشف الجراثيم» ۶۳
- درس هیجدهم: «تمارين عامه» ۶۴
- ۳-۳-۳ - خلاصه تحلیل و بررسی کتاب عربی سال دوم دبیرستان رشته علوم انسانی ۶۴
- ۳-۴-۴ - نقد و بررسی کتاب عربی سال سوم رشته ادبیات و علوم انسانی، ۶۶
- ۳-۴-۱ - نگاه کلی به کتاب ۶۶
- ۳-۴-۲ - بررسی درس به درس کتاب ۶۹
- درس اول «الأدب فی الخطاب» ۶۹
- درس دوم «الشجاعة فی الحق» ۷۰
- درس سوم «الأمثال و الحكم» ۷۰
- درس چهارم «إلی الفجر» ۷۱
- درس پنجم «إبتسم للحياة» ۷۲
- درس ششم «العسل غذاء و شفاء» ۷۲
- درس هفتم «من طرائف الحكمة» ۷۳
- درس هشتم «المتنبي و السعدی» ۷۳
- درس نهم «بشر الحافی» ۷۴
- درس دهم «فتح القلوب» ۷۵
- درس یازدهم «یقطه و تحرر» ۷۵
- درس دوازدهم «سیده آیات القرآن» ۷۶
- درس سیزدهم «الناسک و الشیطان» ۷۶
- درس چهاردهم «قبسات من الاعجاز العلمی» ۷۷
- درس پانزدهم «الاسلام و التقدم» ۷۸
- درس شانزدهم «أین الزاد؟ یا مسافر» ۷۸
- ۳-۴-۳ - خلاصه تحلیل و بررسی کتاب عربی سال سوم دبیرستان رشته علوم انسانی ۷۹
- ۳-۵-۵ - نقد و بررسی کتاب عربی ۱ و ۲ دوره پیش دانشگاهی رشته علوم انسانی ۸۰
- ۳-۵-۱ - نگاه کلی به کتاب ۸۰
- ۳-۵-۲ - بررسی درس به درس کتاب ۸۳
- درس اول «المرأة النموذجية» ۸۳
- درس دوم «علو الهمة» ۸۴
- درس سوم «من یمتطی المجد» ۸۴
- درس چهارم «العجوز الثائرة» ۸۵

درس پنجم: «المسلمون أساتذة الحضارة الجديدة».....	۸۶
درس ششم «السلوك الحيواني».....	۸۶
درس هفتم «بائعۀ الكبريت».....	۸۷
درس هشتم: «الجبل الرصين».....	۸۷
درس نهم «علو في الحياة و في الممات».....	۸۸
درس دهم «الله الله في الأيتام».....	۸۹
درس یازدهم «قانون النجاح في الحياة».....	۸۹
درس دوازدهم «مكارم الأخلاق».....	۹۰
۳-۵-۳ - خلاصه تحلیل و بررسی کتاب عربی پیش‌دانشگاهی رشته علوم انسانی:.....	۹۱
فصل چهارم: توصیف نگرش معلمان و دانش آموزان در مورد متون.....	۹۳
مقدمه.....	۹۴
۱-۴ - میزان مناسب بودن متون به کاربرده شده در کتاب‌های درسی از نظر معلمان و دانش‌آموزان.....	۹۴
۱-۱-۴ - میزان مناسب بودن متون به کاربرده شده در کتاب‌های درسی عربی از نظر معلمان.....	۹۴
۲-۱-۴ - میزان مناسب بودن متون به کاربرده شده در کتاب‌های درسی از نظر دانش‌آموزان.....	۹۶
۳-۱-۴ - مقایسه میان نظرات معلمان و دانش‌آموزان در مورد ساختار کتابها.....	۹۸
۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی کتب عربی در دستیابی به اهداف مورد نظر.....	۹۸
۱-۲-۴ - میزان موفقیت متون کتابهای درسی عربی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه شناختی.....	۹۹
۱-۱-۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه شناختی، از نظر معلمان.....	۹۹
۲-۱-۲-۴ - میزان موفقیت متون کتاب‌های درسی عربی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه شناختی، از نظر دانش‌آموزان.....	۱۰۳
۳-۱-۲-۴ - مقایسه نظرات معلمان و دانش‌آموزان در مورد متون کتاب‌های عربی در دستیابی به اهداف خود در حیطه شناختی.....	۱۰۷
۲-۲-۴ - میزان موفقیت متون کتابهای درسی عربی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه عاطفی.....	۱۰۸
۱-۲-۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه عاطفی، از نظر معلمان.....	۱۰۸
۲-۲-۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی عربی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه عاطفی، از نظر دانش -	
آموزان.....	۱۱۲
۳-۲-۲-۴ - مقایسه نظرات معلمان و دانش‌آموزان در مورد میزان موفقیت متون درسی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه عاطفی.....	۱۱۵

۳-۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه مهارتی، از نظر	معلمان.....	۱۱۶
۱-۳-۲-۴ - میزان موفقیت متون درسی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه مهارتی، از	نظر دانش- آموزان.....	۱۲۰
۲-۳-۲-۴ - مقایسه میان نظرات معلمان و دانش‌آموزان در مورد میزان موفقیت متون درسی در	دوره پیش- دانشگاهی در دستیابی به اهداف مورد نظر در حیطه مهارتی	۱۲۳
فصل پنجم: بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....		
۱-۵ - بحث و نتیجه‌گیری		۱۲۵
۲-۵ - راهکارها.....		۱۳۳
۳-۵ - موضوعات پیشنهادی		۱۳۴
منابع و مآخذ.....		
ضمائم.....		
ضمیمه الف: پرسشنامه مربوط به معلمان.....		۱۴۱
ضمیمه ب: پرسشنامه مربوط به دانش‌آموزان.....		۱۴۳
چکیده عربی پایان‌نامه.....		
چکیده انگلیسی پایان‌نامه.....		
		۱۵۱

فصل ۱ - کلیات و مفاهیم

سال‌هاست که معلمان، اساتید، پژوهشگران و دیگر کسانی که به نحوی با آموزش زبان عربی در ایران ارتباط دارند، تلاش می‌کنند عوامل ناکارآمدی آموزش این زبان را در مدارس ایران کشف، سپس راهکارهایی را برای رفع آنها ارائه دهند.

عوامل مشترکی که بسیاری از پژوهش‌های انجام شده، آنها را سبب ناکارآمدی آموزش زبان عربی در مدارس دانسته‌اند، عبارتند از: ۱- عوامل داخلی که مربوط به نظام آموزشی عربی در کشور است مثل کتاب‌های درسی نامناسب، روش‌های غلط تدریس، فقدان نیروهای متخصص، قواعدمحور بودن آموزش عربی در مدارس، بی‌انگیزگی برخی معلمان به دلیل وضعیت نامناسب شغلی و نداشتن امنیت شغلی. ۲- عوامل خارجی مثل کم‌کاربرد بودن زبان عربی در مقایسه با زبان انگلیسی در سطح بین‌المللی، عدم اقبال خانواده‌ها به یادگیری این زبان، اتخاذ روش‌های نچندان دوستانه برخی از کشورهای عربی در قبال ایران.

هرچند تغییر عوامل خارجی بسیار مشکل و چه‌بسا غیر ممکن است ولی به‌نظر می‌رسد با تمرکز بر روی عوامل داخلی و استفاده از روش‌های نوین آموزشی برای رفع مشکلات کتاب‌های درسی، روش‌های تدریس معلمان، می‌توان بسیاری از مشکلات آموزش زبان عربی در مدارس را حل کرد.

در دهه اخیر تغییرات زیادی در آموزش زبان عربی در مدارس بوجود آمده است. این تغییرات در حوزه‌های کتاب‌های درسی، روش‌های تدریس، امکانات آموزشی و ... بوده است. تغییرات در بخش کتاب‌های درسی بسیار واضح‌تر از تغییرات در بخش‌های دیگر آموزش زبان عربی در مدارس است. از مهمترین این تغییرات، می‌توان به کاهش توجه به رویکرد قواعدمحوری و توجه بیشتر به رویکرد متن محوری اشاره کرد.

راهبرد متن‌محوری یکی از راهبردهایی است که امروزه در آموزش زبان‌های خارجی بسیار بر آن تأکید می‌شود. بی‌شک توجه به محوریت متن می‌تواند گام مهمی در تحول آموزش عربی در مدارس باشد.

باتوجه به اهمیت آموزش زبان عربی به‌عنوان زبان دین، و نظر به اینکه سالها در آموزش و پرورش به تدریس این درس مشغول هستیم به نظرم آمد که تحقیق درباره چگونگی آموزش این زبان، کاستی‌های موجود در آموزش این زبان، مخصوصاً بررسی و نقد کتابهای درسی موجود در سطح دبیرستان، یکی از مباحثی است که درکشور ما کمتر مورد توجه واقع شده؛ و با وجود اینکه سالهاست کتابهای درسی تألیف شده‌اند، هنوز نقدی جامع و کامل بر آنها نوشته نشده است. بنابراین بعد از مطرح کردن این بحث با استاد بزرگوار جناب دکتر متقی‌زاده، قرار بر این شد که یکی از جنبه‌های کتب درسی که بحث انتخاب متون است مورد تحقیق و بررسی قرارگیرد و علت این انتخاب نیز این بود که هدف آموزش زبان عربی درکشور ما، تقویت مهارت خواندن و فهمیدن متن است. لذا بررسی نقاط قوت و ضعف متون موجود مناسب‌ترین بحث برای نقد و بررسی بود، از طرفی پرداختن به تمام موارد موجود در کتابها از جمله متن و قواعد و تمرینات، به نوعی باعث کلی‌گویی می‌شد و حق مطلب آنگونه که شایسته است ادا نمی‌شد، و البته پرداختن به هرکدام از این موارد، خود پایان‌نامه مستقلی را می‌طلبد.

فصل‌بندی پایان‌نامه به این ترتیب است:

در فصل اول کلیات تحقیق شامل بیان مسأله، اهداف پژوهش، اهمیت موضوع، ضرورت تحقیق، سؤالات، فرضیه‌ها و پیشینه تحقیق، روش و ابزار و محدوده پژوهش، ذکر شده است. همچنین تعریف متن و نقش کتابهای درسی در آموزش زبان دوم در این فصل آمده است.

فصل دوم دربردارنده چهارچوب نظری تحقیق است. مباحثی از قبیل: آموزش زبان خارجی، مفهوم زبان دوم، آموزش زبان عربی در ایران و اینکه آیا زبان عربی برای ما ایرانیان زبان خارجی محسوب می‌شود یا خیر؟

همچنین اهداف آموزش زبان عربی در نظام آموزش رسمی کشور و اهداف آموزش این زبان در مدارس براساس حیطه‌های شناختی، عاطفی و مهارتی، اصول و معیارهای انتخاب متون در آموزش زبان

خارجی، و انتخاب متون در کتابهای عربی دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی در این فصل بررسی شده-
اند.

فصل سوم به بررسی و نقد متون موجود در کتابهای عربی سال اول دبیرستان به‌عنوان درس عمومی کلیه رشته‌ها، عربی سال دوم و سوم رشته ادبیات و علوم انسانی، و کتاب عربی دوره پیش‌دانشگاهی اختصاص دارد. این نقد و بررسی با توجه به معیارهای انتخاب متن برای آموزش زبان دوم و نیز براساس اصول و معیارهای انتخاب متن با توجه به برنامه درسی عربی در کشور صورت می‌گیرد. در ابتدا به‌صورت کلی چهار کتاب را از نظر تعداد متون، موضوعات، تنوع و سیر پیشرفت آنها بررسی ، سپس هر کدام از کتابها را جداگانه تحلیل کرده‌ایم. در بررسی مستقل کتابها نیز ابتدا کتاب به‌طور کلی نقد شده، و آنگاه با توجه به شاخصه‌های مورد نظر، تک‌تک متون موشکافی و نقد شده‌اند. در پایان هر کتاب جدولی تهیه شده است، که رعایت شدن یا نشدن معیارهای مورد نظر در متون آن کتاب را نشان می‌دهد.

فصل چهارم به بررسی و نقد متون کتابهای درسی عربی از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان مقطع پیش-دانشگاهی در شهرستانهای دورود، بروجرد، ازنا و الیگودرز در استان لرستان می‌پردازد. برای این منظور پرسشنامه‌ای زیر نظر اساتید راهنما و مشاور تهیه و بین دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهرستانهای مذکور توزیع شده است. علت انتخاب دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی این بود که این دانش‌آموزان سابقه بیشتری در آموزش این زبان دارند و جواب‌های آنان قابل استنادتر از دانش‌آموزان دبیرستان است. در انتخاب دبیران نیز سعی شده است از دبیرانی نظرخواهی شود که دارای سوابق بیشتری در تدریس این درس هستند. برای اینکه ابهامی در سؤالات نباشد، محقق شخصا سؤالات را بین دانش‌آموزان توزیع نموده و در مورد تک‌تک سؤالات توضیحات کافی را برای آنها بیان کرده است.

از آنجا که استاد راهنمای پایان نامه خود از مؤلفان کتابهای درسی عربی می‌باشد، بنابراین، در پژوهش حاضر از نظرات دانش‌آموزان، معلمان، و مؤلفان استفاده شده است.

۱-۲ - بیان مسأله

آموزش و پرورش هر کشوری، طرح‌هایی برای هدایت تعلیم و تربیت جامعه تدبیر و ارائه می‌کند. این طرح‌ها که در محیط مدرسه و تحت نظارت آن اجرا می‌شود، در واقع همان برنامه درسی است. (خوی نژاد، ۱۳۷۴: ۳۴). برنامه درسی آموزش و پرورش در ظرف کتاب درسی ظهور می‌یابد. کتاب درسی در ایران و بسیاری از کشورهای جهان سوم به عنوان تنها منبع برنامه درسی شناخته می‌شود با وجود پیشرفت‌های تکنولوژی آموزشی، هنوز کتاب درسی جایگاه خود را از دست نداده است و همچنان به- عنوان مهمترین منبع آموزشی در رشته‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد.

آموزش زبان عربی در مدارس کشور از طریق کتاب درسی انجام می‌گیرد بنابراین هرگونه عیب و نقص در تدوین و تنظیم این منبع باعث می‌شود که از آموزش این زبان نتیجه مطلوب حاصل نشود و دانش‌آموز را به فراگیری آن بی‌علاقه نماید.

از جمله مهمترین راهبردهایی که مؤلفان کتاب‌های درسی در سال‌های اخیر دنبال کرده‌اند توجه به راهبرد متن‌محوری به جای راهبرد قواعدمحوری بوده است. این پژوهش، کوششی است در راستای نقد و بررسی متون کتاب‌های درسی عربی در مقطع دبیرستان و پیش‌دانشگاهی، تا میزان متناسب بودن آنها را با معیارهای متون آموزشی مشخص نماید و در صورت وجود برخی اشکالات راه‌حلهایی برای رفع آنها پیشنهاد نماید.

۱-۳ - اهداف پژوهش

- بررسی انطباق متون کتابهای دوره دبیرستان و پیش‌دانشگاهی با معیارهای متون آموزشی؛
- تعیین میزان موفقیت کتب درسی عربی در راستای تحقق اهداف مورد نظر؛
- ارائه پیشنهادات و راهکارهایی جهت رفع نواقص موجود؛

۴-۱- ضرورت تحقیق

نگارنده سالها با این مسئله روبروست که چرا با وجود تمام مطالبی که در اهمیت یادگیری زبان عربی گفته می‌شود، دانش‌آموزان ما علاقه و انگیزه چندانی به فراگیری این درس ندارند؟

از آنجا که کتاب درسی تنها منبع آموزشی زبان عربی در سطح مدارس است، می‌توان گفت که کیفیت بالا و یا پایین این کتاب نقش مهمی در آموزش زبان عربی دارد، از سوی دیگر بخش متون در کتاب‌های درسی عربی از مهمترین بخش‌هایی است که متخصصان و صاحب‌نظران معتقدند که توجه به کیفیت این بخش و چگونگی تدریس آن می‌تواند گام بلندی در راستای بالا بردن انگیزه دانش‌آموزان برای یادگیری زبان عربی باشد. و اگر به سؤالات عربی در کنکور سراسری نگاه کنیم، می‌بینیم که بالای ۵۰ درصد سؤالات در ارتباط با فهم متن و عبارات عربی است؛ از این‌رو نقد و بررسی کیفیت این متون ضروری است.

۵-۱- سؤالات پژوهش

- میزان مطابقت متون موجود در کتاب‌های درسی عربی با معیارهای انتخاب متون برای آموزش زبان دوم تا چه اندازه است؟
- متون موجود در کتاب‌های درسی عربی تا چه اندازه با معیارهای انتخاب محتوا در راهنمای برنامه درسی مطابقت دارد؟
- از نظر دانش‌آموزان و معلمان، این متون تا چه حد در دستیابی به اهداف خود موفق بوده‌اند؟ و آیا میان نظرات معلمان و دانش‌آموزان اختلاف معناداری وجود دارد؟

۶-۱- فرضیه‌های پژوهش

- به نظر می‌رسد با توجه به اهداف آموزش زبان عربی در کشور ما این متون براساس معیارهای آموزش زبان دوم انتخاب نشده باشند.

- از آنجا که هدف از آموزش زبان عربی در مدارس ما افزایش توان دانش‌آموزان در فهم متون اسلامی است، این متون در راستای تحقق این هدف تهیه و انتخاب شده‌اند.

- از نظر بیشتر دانش‌آموزان و معلمان، این متون آنچنان که مورد انتظار بوده، نتوانسته‌اند دانش‌آموزان را به زبان عربی علاقه‌مند نمایند و قدرت آنها را از فهم متون اسلامی بالا ببرند. اختلاف میان نظرات دو گروه معنادار بوده است.

۱-۷- روش تحقیق

این پژوهش شامل دو قسمت است. روش تحقیق در قسمت اول توصیفی - تحلیلی است. بدین صورت که نگارنده با استفاده از منابعی که در حوزه آموزش زبان‌های خارجی نگاشته شده است، معیارهای متون آموزشی را بیان کرده سپس به معیارهای انتخاب متون عربی در برنامه آموزش رسمی کشور پرداخته، و بر اساس ترکیبی از این معیارها متون موجود در کتابها را نقد و بررسی نموده است.

روش تحقیق در قسمت دوم، روش پیمایش است. در روش تحقیق پیمایشی، محقق از طریق پرسشنامه یا مصاحبه درمورد آنچه که هست به مشاهده می‌پردازد. روش پیمایش روشی است که در آن از گروه‌های معینی از افراد خواسته می‌شود به تعدادی پرسش مشخص پاسخ دهند این پاسخ‌ها مجموعه اطلاعات تحقیق را تشکیل می‌دهد. (الأمیرطباخه، ۲۰۰۷: ۴۸).

۱-۸- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل تمام دانش‌آموزان علوم انسانی و معلمان عربی دوره پیش‌دانشگاهی شهرستانهای دورود، بروجرد، ازنا و الیگودرز در استان لرستان است. علت انتخاب دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی این بود که آنان بیشتر از دانش‌آموزان دبیرستان توانایی درک و فهم سؤالات پرسشنامه را دارند و دارای تجربه بیشتری در یادگیری زبان عربی هستند. بنابراین نظرات آنان قابل استنادتر از نظرات دانش‌آموزان مقطع دبیرستان است. از میان این جامعه آماری نمونه‌ای به تعداد ۶۰۰ دانش‌آموز و ۶۰ معلم که ترجیحا در مقطع پیش‌دانشگاهی تدریس می‌کردند، انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت